

N:o 16.

‘Ank. till Riksd. kansli den 10 mars 1908 kl. 1 e. m.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 4, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående föreskrifter för vinnande af säkerhet om död persons identitet och dödsorsaken.

I en inom Andra Kammarerna väckt motion, n:o 124, hemställer herr *Motionen.*
S. T. Palme, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Konungen anhålla, det täcktes Konungen låta utreda frågan om huru bot må kunna rådas för den nuvarande osäkerheten beträffande dels död persons identitet, dels dödsorsaken, samt i sinom tid inkomma till Riksdagen med de förslag, hvartill utredningen kan gifva anledning».

Till stöd för denna hemställan erinrar motionären till en början om den s. k. Borgstenaskandalen förlidet år, då såväl kyrkoherde som läkare, utan från deras sida företagen likbesiktning, utfärdat dödsbevis för en person, som falskeligen uppgifvits hafva affidit, hvarigenom denna person till en tid kunde hållas dold och fick gälla såsom död, under det att den likkista, som blifvit nedsatt i grafven, sedermera befanns innehålla endast några sandpåsar.

Sedan därefter i motionen anförts vederbörande läkares förklaring, att det vore hvarje läkares plikt att på begäran utfärda dödsattest för en hvar person, som han vårdat, då anmälan om dödsfallet gjordes; att lagen ej föreskrefve honom likbesiktning; att han vore skyldig tro på lämnade uppgifter; samt att dylika dödsattester utfärdades i hundradetal, utan att läkare gjort någon likbesiktning, fortsätter motionären:

Bih. till Riksd. Prot. 1908. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 16 Häft. (N:o 16.) 1

»Om man nu efterser, huru sådana förhållanden, som i Borgstenasaken kommit till synes, verkligen kunna inträffa, utan att svensk lag trädes för när, mötes man af en hel följd af knapphändiga lagparagrafer.

I lagen angående jordfästning den 25 maj 1894 § 1 föreskrifves: »När dödsfall timar inom svenska kyrkan, skall detsamma vid den högmässogudstjänst, som näst efter skedd anmälan om dödsfallet inträffar . . ., tillkännagifvas med tacksägelse i den ordning kyrkohandboken föreskrifver.»

I kungliga förordningen den 6 augusti 1894 angående kyrkoböckers förande stadgas i § 31 bl. a.: »Dödsfall vare en hvar som vederbör pliktig att till pastor skyndsamt anmäla» och i § 26 att »rätt inskrifningsort för timadt dödsfall och begrafning är den församling» etc.

Något bestämdt uttalande om hvem »vederbörande» är, eller om denne vederbörande skall på något sätt styrka sin anmälan, finnes egentligen icke, åtminstone endast medelbart. I hvarje fall innehåller icke nämnda förordning, där saken rätteligen hör hemma, något som helst stadgande härom.

Kommitterade för utarbetande af förslag till ändringar i kyrkolagen hafva i afgifvet betänkande den 5 april 1892 sid. 80 ansett, att »det icke borde i kyrkolag bestämmas, hvem dylik anmälan åligger och huru den bör ske».

I nyssnämnda förordning finnes föreskrifvet, att den afidne skall jordfästas inom sex veckor efter dödsfallet, men intet stadgande finnes därom, att vederbörande prästman skall förvissa sig om den jordfästades identitet.

I kungl. kungörelsen angående meddelande af uppgifter till rikets officiella statistik den 4 november 1859 stadgas »för åstadkommande af en, så vidt ske kan, fullständig och tillförlitlig statistik öfver dödsorsakerna»,

»a) att inom alla städer, som hafwa anställde läkare, pastor eller den hans ställe företräder, äfwensom prest eller föreståndare för församling af främmande trosförwandter, skall, wid hvarje dödsfall, i den så kallade dödboken verkställa anteckningen om dödsorsaken, grundad på de af sterbhuset eller andra wederbörande företedda läkare-intyg, hwilka, hwad angår barnaföderskor och nyfödda barn, som ej åtnjutit läkarebiträde, jemwäl må kunna ersättas af examinerad barnmorskas uppgift;

b) att å landsbygden och i de städer, som ej hafwa anställde läkare, pastor eller den som hans ställe företräder, äfwensom prest eller föreståndare för främmande församling, skall, wid anmälan om timadt dödsfall, i

dödboken göra anteckning om dödsorsaken, i händelse densamma, efter de upplysningar, som kunna inhemtas, härrört af egen eller andras handverkan, olyckshändelse, gängse farsot eller någon för orten egen, så kallad endemisk sjukdom; hwaremot i öfriga fall det må vara åt pastors eller församlingsföreståndares godtfinnande öfverlämnadt att i nämnde bok inskrifwa, hwad han om dödsorsaken såsom tillförlitligt erfarit och kan finna anteckningsvärdt;

c) att hvarje praktiserande läkare skall, när någon afidit, som han i dess sista sjukdom vårdat, ofördröjligen och kostnadsfritt meddela intyg öfver dödsorsaken; och

d) att, der till dödsorsakens utrönande laga undersökning påkallats, wederbörande polismyndighet skall ombesörja, att uppgift om dödsorsaken ofördröjligen warder meddelad wederbörande pastors-embete eller församlingsföreståndare.»

Denna kungl. kungörelse, som säger sig afse åstadkommandet af »fullständig och tillförlitlig» statistik öfver dödsorsakerna, är, såsom uppenbarligen framgår af citerade föreskrifter, hvarken i stånd att lämna en fullständig eller en tillförlitlig sådan statistik. Det är nämligen alldeles tydligt, att — äfven om dödsorsakerna i städerna i allmänhet konstateras af läkare — det stora flertalet afidne begravas, utan att vederbörande präst, annat än genom en obestyrt uppgift af anhöriga eller närboende förvissat sig om dödsfallet, och utan någon som helst säkerhet för att den person, som begravdes, är identisk med den såsom död anmälda.

En framstående läkare framhåller med anledning af här relaterade fall den lysande ställning vårt fosterland under ett tidigare skede intog såsom föregångslandet på befolkningsstatistikens område. »Sverige har en tid med rätta varit berömdt för sin statistik, nu stå vi däremot, särskildt i afseende på dödsstatistik, efter en hel mängd andra länder. Det är ej blott emedan denna är en viktig gradmätare på våra framsteg i sanitärt hänseende, som detta förhållande är att beklaga, utan äfven af rent praktiska skäl. Enligt lagen af den 13 maj 1904 skall läkaren hos hälsovårds- eller kommunalnämnd anmäla hvarje dödsfall af lungshot i hans praktik. Läkaren får dock mycket sällan reda på när en person på landsbygden afidit, om han ej händelsevis får se det i tidningen. Denna anmälningsplikt har därför mycket liten betydelse. Äfven i epidemitider vore det af vikt att få reda på dödsfallen.»

Väsentligt bättre är det ställt i Norge, där dödsorsaken konstateras af läkare vid ej mindre än 85 % af dödsfallen i hela riket. Här tyckes

det sedan 1881 vara så ställt, att de anhöriga lämna uppgifter om dödsfallen, hvarvid den behandlande läkaren skall intyga dödsorsaken.

I Danmark verkställde läkare redan 1895 liksyn i 25 % af dödsfallen på landsbygden; eljest sker denna genom liksynsmän eller mera sällan genom barnmorskor. 1904 föreslog sundhetskolegium såvidt möjligt allmän obligatorisk liksyn, verkställd af läkare, men detta förslag vann icke regeringens gillande. Nu har läkaren skyldighet verkställa liksyn blott inom $\frac{1}{4}$ mil från sin bostad. Utom detta område verkställs liksyn af två liksyningsmän jämlikt en särskild för sådana utfärdad instruktion, allt i enlighet med en år 1871 stiftad lag.

I Finland skall prästerskapet lämna uppgifter till provinsialläkarna om dödsfall i akuta infektionssjukdomar och lungsot. Dessa uppgifter erhållas på samma sätt som hos oss. En kommitté föreslog 1904, att prästen bör före begrafningen fordra dödsattest i de kommuner, där läkare är bosatt.

Om inom vårt land under tider, då kommunikationsväsendet var dåligt och tillgången till läkare knapp, man nödgades finna sig i en större släpphändthet med afseende på dessa förhållanden, så synes nu tiden böra vara inne för att på lagstiftningens väg åstadkomma ett bättre sakernas tillstånd.

Där läkare finnes i närheten, sålunda i städer, köpingar, flertalet stationssamhällen, de stora kyrkobyarna i Norrland o. s. v., torde ett system med lagstadgad liksyn icke vara svårare att genomföra i vårt land än i andra länder. På den egentliga landsbygden kan det åter gifvetvis möta svårigheter eller till och med vara omöjligt att få ett lik af läkare besiktigadt. Om emellertid vid sådana fall stadgades, att inför pastor dödsfallet skulle styrkas genom intyg af trovärdige, kände män, äfvensom att anledningen till dödsfallet, där den icke vore alldeles uppenbar, skulle styrkas genom en efter visst formulär afgifven berättelse om den dödes sista sjukdom, synes den nu rådande osäkerheten till det väsentligaste vara häfd. Och tillåter jag mig i detta afseende hänvisa till dansk »Lov om Ligsyn» af den 1 april 1871.»

*Utskottets
yttrande.*

Såsom af motionen framgår, anser motionären, att för närvarande tillräckliga bestämmelser ej finnas för utrönande af död persons identitet; ej heller anser han nu gällande stadganden medföra trygghet för att statistiken öfver dödsorsakerna blir så fullständig och tillförlitlig som önskvärdt

vore, hvarför han efter af Kungl. Maj:t verkställd utredning önskar få till stånd bestämmelser, som skulle råda bot i båda dessa afseenden.

Hvad särskildt beträffar de statistiska uppgifterna öfver dödsfallen, inlämnas dessa uppgifter under januari månad till statistiska centralbyrån från alla församlingar i riket för det näst föregående året, och skola de, där så ske kan, jämväl upptaga dödsorsakerna.

I regeln förhåller det sig väl numera så i vårt land, att läkare anlitas vid de allra flesta allvarsamma sjukdomsfall åtminstone i städer, köpingar och köpingliknande samhällen, hvarest läkare ju i allmänhet finnes att tillgå. Hufvudsakligen är det blott på den egentliga landsbygden och särskildt i glest befolkade landsändar, som dödsfall inträffa, innan läkare hinner tillkallas, eller, där läkare bor särdeles aflägsset från den sjuke, utan att läkarehjälp sökes. Då läkare är skyldig afgifva dödsattest öfver hvar och en afiden, som han behandlat under den sista sjukdomen, så torde man af det anförda kunna draga den slutsatsen, att dödsorsaken kan konstateras af läkare i ett flertal dödsfall, ehuru det enligt kungl. kungörelsen den 4 nov. 1859 angående meddelande af uppgifter till rikets officiella statistik synes åligga prästerskapet allenast i städerna att i dödboken anteckna dödsorsaken med stöd af vederbörande läkares attest. Sådana anteckningar torde emellertid det oaktadt i rätt stor utsträckning göras äfven af prästerskapet å landsbygden. Det af motionären uppgifna förhållandet, att det är »väsentligt bättre ställt i Norge, där dödsorsaken konstateras af läkare vid ej mindre än 85 procent af dödsfallen i hela riket», torde vara mera skenbart än verkligt och bero därpå, att man här i Sverige hittills ej fästat afseende vid eller statistiskt bearbetat prästerskapets anteckningar rörande dödsorsakerna för å landsbygden afidna, äfvensom möjligen på att sådana anteckningar i en del fall ej skett, äfven där de kunnat stödjas på tillförlitliga uppgifter. Själfva konstaterandet af dödsorsakerna tillgår i Norge, enligt motionärens uppgift, så, att »de anhöriga lämna uppgifter om dödsfallen, hvarvid den behandlande läkaren skall intyga dödsorsaken». Detta förfarande stämmer ju rätt väl öfverens med det — äfven vid Borgstenafallet tillämpade — tillvägagångssättet hos oss. Någon obligatorisk liksyn från läkarens sida innebär denna anordning icke. Norges försteg framför Sverige i nu omhandlade afseende synes alltså ligga väsentligen endast däri, att man därstädes statistiskt bearbetat ett material, hvartill motsvarigheten förefinnes eller åtminstone med lätthet kan anskaffas jämväl hos oss, ehuru det hittills ej i vårt land kommit till användning.

Motionären medgifver, att det på landsbygden kan vålla svårigheter, ja, till och med vara omöjligt att få ett lik besiktigadt af läkare. För sådana fall anser han det emellertid böra stadgas, att dödsfallet skall styrkas genom intyg af trovärdige och kände män, s. k. liksyningsmän, äfvensom att anledningen till dödsfallet, där den icke är alldeles uppenbar, skall styrkas genom en efter visst formulär afgifven berättelse om den dödes sista sjukdom.

Omförmälda liksyningsmän skulle gifvetvis kunna intyga den dödes identitet. Men ingalunda torde de i sådana fall, där läkare ej behandlat den aflidne under hans sista sjukdom eller varit i tillfälle att konstatera dödsorsaken, kunna säkrare angifva denna än hvad för närvarande kan ske genom församlingspastorerna, som, äfven i händelse läkareattest eller särskild berättelse om den aflidnes sista sjukdom ej erhålles, äro i tillfälle att göra anteckning om dödsorsaken efter de upplysningar, som kunna inhämtas genom den dödes anhöriga eller efter hvad de om densamma annars erfara såsom tillförlitligt. Genom de af motionären föreslagna åtgärderna synes alltså ej kunna åvägbringas någon fullständigare och tillförlitligare statistik öfver dödsorsakerna än den, som redan under nuvarande förhållanden kan åvägbringas. För åstadkommande af en dylik statistik skulle tydligen erfordras särskild likbesiktning, eventuellt obduktion, af *läkare* i alla sådana fall, där den aflidne ej erhållit läkarevård under den sista sjukdomen. Men dels skulle kostnaderna för en sådan likbesiktning drabba vårt lands befolkning alltför ojämt, dels skulle dessa kostnader i många fall blifva högst betungande, hvarför utskottet i likhet med motionären ej anser sig kunna sätta något dylikt i fråga.

Förnämligast torde motionen emellertid afse att få till stånd en större visshet om död persons identitet, samt vara föranledd däraf, att dödsbevis nu på grund af gällande författningar kan och får utfärdas af såväl läkare som vederbörande pastor utan föregående okulär besiktning eller liksyn från någonderas sida. Motionären anser detta förhållande vara anledning till att skandaler, sådana som den i Borgstena förlidet år, kunnat inträffa, och i viss mån måste man gifva honom rätt häruti. Men äfven en annan omständighet torde härvidlag böra tagas i betraktande såsom medverkande orsak. Hufvudpersonerna i Borgstenasaken voro nyligen inflyttade till Borgstena och för de öfriga församlingsborna i det närmaste okända, då dödsfallet föregafs hafva ägt rum. Den kontroll, som församlingsbor och särskildt grannar vanligen utöfva gent emot hvarandra — med eller utan afsikt — kunde i förevarande fall sålunda ej göra sig fullt

gällande. Alldeles overksam var den dock ej, ty i följd af vissa af de närboende uttalade misstankar föranstaltades uppgräfning och undersökning af det förmenta liket, hvarvid bedrägeriet blottades.

Bedrägerier, sådana som det nu omnämnda från Borgstena, hvilka väl i regeln hafva till syftemål att på svekfullt sätt utbekomma något lif-försäkringsbelopp, äro likväl helt säkert i vårt land ytterst sällan förekommande, ej minst därför, att utsikterna att lyckas måste vara synnerligen små. Detta senare åter har sin grund dels i ofvan antydda kontroll från grannars och närboendes sida, dels i den omständigheten, att den, som skall gälla såsom död, naturligtvis själf måste samtycka därtill. Under sådana förhållanden har utskottet ej kunnat finna, att några särskilda lagstiftnings-åtgärder för nu ifrågavarande ändamål äro af behovet påkallade. I hvarje fall har utskottet ansett den af motionären åsyftade vissheten rörande såväl död persons identitet som dödsorsaken ej kunna vinnas utan genom införande af obligatorisk likbesiktning af läkare. Ett stadgande af sådan innebörd har emellertid motionären själf icke funnit sig kunna förorda. En likbesiktning åter endast för vissa fall och utförd af andra personer än läkare skulle hvarken i afseende å statistiken öfver dödsorsakerna eller i fråga om fastställandet af död persons identitet kunna medföra väsentligt bättre förhållanden i berörda hänseenden än de, som redan f. n. förefinnas eller med begagnande af tillgängliga utvägar kunna åvägabringas. Hvad särskildt angår konstaterandet af dödsorsaken och den dödes identitet vid dödsfall, som af en eller annan anledning förefalla misstänkta, tillåter utskottet sig erinra, att en af Kungl. Maj:t den 17 juni 1904 tillsatt kommitté utarbetat ett förslag till lag om rättslig liksyn för dylika fall, hvilket förslag f. n. föreligger till pröfning, och att frågan sålunda i denna del redan är föremål för vederbörande myndigheters behandling.

Vid sådant förhållande och på grund af hvad i öfrigt här anförts finner utskottet sig böra hemställa,

att herr *S. T. Palmes* förevarande motion ej må till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 10 mars 1908.

På utskottets vägnar:

ROBERT JOHANSSON.
